

Piotr W. Juchacz, Karolina M. Cern, Ewa Nowak

Filozofia publiczna: realistyczna utopia, dynamiczne instytucje i deliberujący obywatele

Tytułem wprowadzenia do zredagowanego przez nas tomu przedstawiamy dwuczęściowy artykuł o charakterze programowym. W pierwszej części zaprezentujemy uzasadnienie potrzeby kompleksowej struktury demokratyzacji społeczeństwa i wstępnie ją omówimy, zaś w drugiej propozycję jednej z możliwych form uprawiania filozofii politycznej, a mianowicie jako *filozofii publicznej*.

I. Edukacja obywateli: najsilniejszy impuls demokratyzacji społeczeństwa

Bieżąca literatura przedmiotu z zakresu nauk społecznych ponownie akcentuje wagę głosu jednostki – jako człowieka i obywatela – dla kondycji społeczeństwa demokratycznego, a także dla kondycji obywatela jako adresata i źródła legitymizacji dyskursywnych uzgodnień prawnych oraz rozwiązań instytucjonalnych, stanowiących normatywne ramy społecznej komunikacji, publicznych debat oraz decyzji politycznych. W tym badawczym kontekście, który poddaje refleksji społeczną, instytucjonalną a także prawną rzeczywistość, istotne okazuje się być zwrócenie szczególnej uwagi na potrzebę wzmożenia dyskursywnie nakierowanych procesów socjalizacyjnych i edukacyjnych, tak by edukacja obywateli dostarczała im narzędzi, w postaci wiedzy, umiejętności oraz kompetencji, które są niezbędne do świadomego współtworzenia społeczeństwa oraz instytucji politycznych, a także do świadomego kształtowania własnego życia.

Procesy europeizacji czy nawet globalizacji, a także ogólnosiwiatowy kryzys ekonomiczny sprawiły, iż ostatnimi czasy w centrum zainteresowania lokowano nade wszystko kwestie związane z prawodaw-

stwem na poziomie krajowym, europejskim i międzynarodowym. W konsekwencji uwagę skupiały problemy restrukturyzacji instytucji tak krajowych, jak i ponadnarodowych, ogólnoeuropejskich czy po prostu międzynarodowych. Ich reformy miały służyć przede wszystkim rozwiązywaniu bieżących problemów gospodarczo-ekonomicznych czy też wychodzić naprzeciw nowym i pilnym wymogom rynku. Tym samym proklamowane w Traktacie Unijnym z 2007 roku (TUE) hasło „bliższej niż kiedykolwiek Unii pomiędzy narodami Europy, w której decyzje są podejmowane tak blisko obywatela, jak to możliwe” („an ever closer Union among peoples of Europe in which decisions are taken as closely as possible to the citizen”) zostało wystawione na próbę w obliczu wskazanych powyżej rozmaitych zmian, reform prawno-politycznych czy instytucjonalnych. Niestety, okazało się, iż w ferworze tych wszystkich aktywności z pola uwagi decydentów umknęli *obywatele* rozumiani *jako osoby* żyjące w społeczeństwach demokratycznych i dlatego właśnie jako ci, którzy zawsze powinni być też rozumiani w całym bogactwie ich potrzeb, możliwości oraz aspiracji. Jak skonstatował wybitny współczesny badacz procesów zmian instytucjonalnych zachodzących w Unii Europejskiej Johan P. Olsen, dominujące w niej „efektywność w realizowaniu zadań oraz imperatywy techniczne zakładają depolityzację oraz profesjonalne kompetencje i wiedzę, jak również udział zorganizowanego interesu. Europa zmierza w stronę post-demokratycznego czy post-parlamentarnego porządku, w którym wpływ ludzi poprzez demokrację terytorialną, reprezentacyjną odgrywa tylko marginalną rolę”¹.

W tej sytuacji, która obnaża prawdziwe przyczyny wszelkich kryzysów, mianowicie deficyt *normatywny* a zatem również kompetencyjny, należy sobie zadać pytanie – podobnie jak niegdyś przedstawiciele szkoły frankfurckiej² – jak skonceptualizować źródło tegoż niepokojącego stanu rzeczy. Innymi słowy, zadaniem niniejszego tomu jest, z jednej strony, sproblematyzowanie pytania o faktyczne powiązania pomiędzy porządkiem prawnym, instytucjonalnym oraz pomiędzy

¹ Johan P. Olsen, *Europe in Search of Political Order. An institutional perspective on unity/diversity, citizens/their helpers, democratic design/historical drift and the co-existence of orders.*, Oxford University Press, NY 2007, s. 29.

² Nancy Fraser, Axel Honneth, *Redystrybucja czy uznanie? Debata polityczno-filozoficzna*, tłum. Monika Bobako, Tomasz Dominiak, Wydawnictwo Naukowe Dolnośląskiej Szkoły Wyższej Edukacji TWP we Wrocławiu, Wrocław 2005, s. 111.